

**ПЕДАГОГИЧЕСКИ
ФУНДАЦИЯ**

МЕТОДИКА НА ОБУЧЕНИЕТО

СОЦИАЛНО-ЛИЧНОСТНОТО РАЗВИТИЕ В ДЕТСТВОТО КАТО ПРИОРИТЕТ НА ПЕДАГОГИЧЕСКОТО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ „ДЕТЕ – СРЕДА”

Петя Конакчиева

Съвременното общество е особено чувствително към проблема за успешната социална адаптация на индивида, която в голяма степен се определя от посоката на неговото социално-личностно развитие. Именно поради това то е важен приоритет на предучилищното възпитание и в частност на педагогическото взаимодействие „дете – среда” като негов аспект и средство от първостепенно значение за удовлетворяване на индивидуалната нужда на всяко дете от социализация. Осъзнаването на необходимостта от стимулиране и подпомагане на процеса на социално-личностно развитие насочва усилията на педагогическата ни общност към търсене на възможности за постигане на оптимален възпитателен ефект, основан на интегрирането на всички образователни направления при водещата роля на ориентирането в света. Тук като актуално изследователско поле се определя уточняването на съществените тенденции в социално-личностното развитие на подрастващите в периода между третата и седмата година от техния живот и конкретизирането на проекциите им в педагогическото взаимодействие „дете – среда”.

Социалното развитие на човека е сложен феномен, проявяващ се в различни аспекти, ориентирани към включването му в многообразни системи от социални отношения и развитието му като личност. То се определя от конкретните условия на живот, обществените отношения и

социалните връзки на индивида. В своето единство тези фактори детерминират дейността, в процеса на която детето усвоява обществения опит, социалните взаимоотношения и моралните схващания на обществото.

Известни са различни определения на социалното развитие. То най-общо може да се разглежда като единен процес на социализация и социално учене, чийто резултат са психични новообразувания, способстващи за утвърждаване на човека като личност и субект на собствената си дейност, познание, поведение и общуване.

Обикновено социализацията се свързва с въздействията на средата, а социалното учене с активната избираща позиция на индивида. В този смисъл социализацията и социалното учене са неделими и взаимосвързани. Балансът между тях определя ефективността на социалното развитие и формиране на личността.

Социалното развитие на децата е резултат от отношенията им с обкръжаващите ги възрастни, връстниците и обществото като цяло и неизбежно се отнася до индивидуализацията на базисни социални компетентности. В този смисъл социалното развитие се свързва от една страна с овладяването от индивида на социален опит чрез вграждането в определена социална среда, а от друга, то е резултат от активно възпроизводство от индивида на системи от социални връзки в собствената му дейност и взаимодействия с околните. Съществена роля тук имат процесите на отъждествяване (идентификация) с другите хора. Те са човешката среда, без която е невъзможен процесът на идентификация, защото именно във взаимоотношенията с тях се актуализира Аз-идентичността и в този смисъл другите са еталон за сравняване и съизмерване. Идентификацията с различни персонажи поражда социален интерес към другите хора. Той се демонстрира чрез готовността за сътрудничество или конкуренция с партньорите, чрез способността за емпатийно разбиране и оказване на помощ и подкрепа на другите. Същевременно социализацията в детството се подпомага и чрез подражанието. То е важен социално-психологически механизъм и ценно средство за социално познание. Обикновено децата подражават на значимите възрастни, провокирани от симпатията, привързаността и възхищението към тях.

В хода на своето социално развитие подрастващите се включват в различни по сложност ситуации от заобикалящия ги живот. По този начин натрупват индивидуален социален опит и усвояват нови ценности, които

налагат модификация на поведението им, дитерминирана от развитието и интелектуализацията на ориентацията им в жизнените явления и личностната им насоченост. Конкретните житейски ситуации, в които детето участва, провокират изработването на собствени ценности, които изпълняват функции на регулатори на личното отношение и поведение.

Социалното учене се свързва и с усвояването от индивида на определени социални роли. В процеса на възприемане на характерните за тях строго определени системи от отношения, дейности и устойчиви очаквания, при изпробването и изразяването на собствени възможности чрез тях, детето утвърждава своята индивидуалност, отстоявайки идентичността си при променящите се външни условия. По този начин се поставя началото на формиране на „Аз“-образа, в който намират индивидуално отражение изискванията на средата. Тук педагогически значими са условно-игровите ситуации, в които детето пресъздава различни социални роли и отработва социални умения, които може да приложи при необходимост в условията на действително социално функциониране в реални житейски ситуации.

Социализацията и социалното учене се свързват и с постигането от детето на определен социален статус в социалната група. Същевременно координирането с другите в процеса на взаимодействие с тях налага промени и адаптиране на индивидуалното поведение. По този начин се упражнява специфичен социален контрол, осигуряващ осъзнаване на зависимостта и отговорността, които са в основата на конструктивната социална ангажираност и произтичащите от нея модели за саморегулация на поведението.

Отчитайки съдържанието на теориите за социално научаване и отнасяйки го към периода на детството, авторските колективи представят педагогически системи за взаимодействие със средата, насочени към натрупване на социален опит и овладяване на умения за прилагането му в различни обичайни и критични ситуации при стимулиране проявите на отзивчивост и съпричастност към живота на хората и съпреживяване на техните чувства. На тази основа се подготвя формиране основите на самосъзнанието и оценъчното отношение към другите. Тук водещи функции има образователното направление „Социален свят“, чрез което се осъществява координиране на цели, съдържание и педагогически технологии, насочени към социално-личностното възпитание и развитие на три-седемгодишните деца. В тази връзка е важно да се очертаят параметрите на функциониране на педагогическото взаимодействие „дете – среда“

като средство за стимулиране на социално-личностното развитие в детството. Тук отговори следва да получат въпросите: Как могат да се конкретизират и характеризират те във възрастов план? Какви методически изисквания следва да удовлетвори добрата образователна практика, за да бъде постигнат оптимален педагогически ефект?

Водещите акценти по посока социално-личностното възпитание и развитие на децата от първа възрастова група се свързват с:

- ориентиране във външни признаци при сравняване с другите;
- формиране на умения за описване на своя външен вид (кой съм, какъв съм) и предпочитания (харесва ми/ не ми харесва);
- разпознаване на свои и чужди емоционални състояния;
- възпитаване на позитивно себевъзприемане, самочувствие и ориентация към обществено приети модели на поведение.

В съдържателен план социално-личностното развитие на три-четиригодишните деца се реализира в два основни аспекта – обогатяване на представите за заобикалящите близки и ориентиране в собствените преживявания и чувства. В единство тези две направления имат за цел приобщаване към общоприети норми и правила. Съобразно възрастовите особености на три-четиригодишните е важно педагогическото взаимодействие „дете – среда“ да бъде разгърнато на основата на силна емоционална наситеност. В условията на разнообразни обучаващи и игрови форми на педагогическо взаимодействие е целесъобразно провокирането на положителен емоционален отклик при вярно изпълнение на всяко действие. Особено важни са емоционалната отзивчивост и позитивните впечатления, които са стимул за самостоятелно възпроизвеждане на общоприети модели на поведение, за прояви на хуманни чувства и внимание към другите. Същевременно игровите и игрово-познавателните ситуации са подходящи за реализиране на водещи цели, свързани с възпитаване на култура на поведение. Важни тук са възможностите за подкрепа на опитите за оказване на помощ, проявата на внимание към другите и желанието за отстъпване на играчки и предмети. На тази основа се подготвя възпитаване на хуманни чувства и формиране на конкретни представи за добро, отзивчивост, взаимопомощ, дружелюбност и внимание към връстници и възрастни.

Оптималното реализиране на така очертаните функции на педагогическото взаимодействие „дете – среда“ като средство за стимулиране на социално-личностното развитие на три-четиригодишните деца е важен ориентир при разработване на педагогическата система „Моливко.

Прозорче към света (3–4 г.)”, в която се предлагат възможности за конструиране на вариативен комплекс от игрови форми, които предхождат, съвместяват или следват обучаващата ситуация, допълвайки работата по тематичните единици. Подходящи са темите: „Приятно ми е да се запознаем”, „Най-добрата люлка”, „Добро утро”, „Дядо Коледа”, „Клоуни”, „На детската площадка”, „Шарени яйца”, „В пясъчника”, „Празник, празник” и др., тъй като позволяват на детето в регламентираните и нерегламентираните ситуации да изпробва различни стратегии за имитиране на привлекателен социален еталон, идентифициране с лично значим образ, интегриране и партниране с другите, трансформиране на опит и поведение в условията на общуването и дейността, подготвящи възможности за себеизразяване.

Социално-личностното възпитание и развитие на четири-петгодишните деца е по посока усъвършенстване на уменията за разбиране на околните и проява на доброжелателно отношение към тях в процеса на общуване и взаимодействие. Ориентирането в света се реализира на основата на уважение на правото на детето да бъде себе си, на признаване на позицията му на равноправен педагогически субект. Доверието между детето и учителя се изгражда на базата на пълноценно партньорство и сътрудничество. Личностно ориентираният модел на педагогическо взаимодействие подпомага активното приобщаване към достъпни форми на социално прието поведение. Педагогът стимулира желанието на детето да бъде полезно на другите, вниманието му към чуждите потребности, дружелюбното отношение към околните. На тази основа се възпитава умение за подчиняване на общоприети правила и норми. Тук е целесъобразно използването на игри-инсценировки. В тях детето е в позиция на активен участник при решаване на различни ситуации. Ценна в такива игрови форми на взаимодействие е възможността за активен емоционален отклик чрез игровия образ, който подпомага процеса на разбиране на социално приетите форми на поведение и тяхното възпроизвеждане в практически план.

Особена важност за четири-петгодишните деца придобива процесът на сравнение с връстниците. Детското внимание е насочено към техните постижения, като особено значима е оценката, която им дава възрастният. Самооценката има ситуативен, неустойчив характер. Педагогът следва да поддържа детския стремеж към конструктивна оценка на собствените постижения. Същевременно чрез стимулиране на активността на петгодишните деца в различни игрови и игрово-познавателни ситуации учителят създава нови възможности за развитие на самостоятелността.

Във втора възрастова група е целесъобразно организирането на игри и упражнения за развитие на детското самопознание. Те подготвят формиране на адекватна самооценка, създават предпоставки за корекции на личностни затруднения. Натрупването на субективен социален опит се постига чрез включване в разнообразни педагогически ситуации, където в практически план децата решават конкретни житейски проблеми, проявяват активен интерес към заобикалящия свят, към себе си и другите. Важно е стимулирането на емоционалните прояви, на базата на които се разгръща индивидуалния потенциал при провокиране на радост и удовлетвореност от съвместната дейност. Интересен аспект на педагогическото взаимодействие тук са ситуацияите, насочени към ориентиране в различни емоционални състояния. Децата участват в имитационни игри и етюди, чрез които се учат да пресъздават емоционални състояния и да регулират емоционалните си реакции.

Така очертаните параметри на функциониране на педагогическото взаимодействие „дете – среда“ като средство за стимулиране на социално-личностното развитие на децата от втора възрастова група на детската градина насочват към уточняване на водещите акценти при конструиране на вариативни комплекси от задължителни регламентирани и нерегламентирани ситуации (игрови и игрово-познавателни) по тематично съдържание, представено в книжката за детето „Прозорче към света (4–5г.)“. Те са по посока усъвършенстване на самопознанието и утвърждаване на детската индивидуалност в условията на общуване и взаимодействие с околните. Подходящи теми тук са: „Моето семейство“, „Добри съсед“, „Весело е в детската градина“, „На разходка в парка“, „Как в беда да не попадна“, „Цветен празник“, „Великден“, „Гергьовска люлка“, „Честит рожден ден“, „Весел лунапарк“ и др., тъй като в тях се реализират следните приоритети, свързани със социално-личностното развитие на четири-петгодишните деца:

- провокиране на интерес към другите;
- формиране на представа за различия между хората;
- възпитаване на доброжелателно отношение към връстници и възрастни;
- развитие на емоционалната сфера на детската личност;
- активизиране на понятия за определяне на емоционални състояния;
- формиране на умения за съотнасяне на настроение и мнемически реакции;

- развитие на изразителността на жестовете;
- възпитаване на състрадание и желание за оказване на помощ на възрастни и връстници;
- овладяване на умения за решаване на конфликтни ситуации.

В периода между петата и шестата година от живота на детето интензивно се развиват интелектуалната, нравствено-волевата и емоционалната сфера на личността. Това определя появата на нови качества и потребности. Децата проявяват интерес към връзки и зависимости между предмети и явления от заобикалящата среда. Вникването в тях съществено определя посоката на детското развитие.

Променя се психологическата позиция на децата. Те започват да се чувстват по-големи в сравнение с предходните възрастови групи. Учителят поддържа това усещане, което е в основата на стремеж към решаване на нови по-сложни познавателни и практически задачи. Същевременно, използвайки потребността от самоутвърждаване и признаване на детските възможности от възрастния, педагогът обезпечава условия за развитие на самостоятелността, инициативността и творчеството чрез включване в обучаващи, игрови, игрово-познавателни и практически ситуации, стимулиращи децата към активно прилагане на опит. На тази основа се развива волята, поддържа се стремеж към преодоляване на интелектуални затруднения, стимулира се търсене на нови, творчески решения и довеждане на започнатото до край. Акцентът следва да се постави върху осигуряване на възможности за самостоятелно решаване на поставените задачи чрез откриване и прилагане на варианти, при което се стимулират проявите на инициативност и творчество, посочват се детските постижения и се провокират чувства на радост и гордост от постигнатия успех.

Развитието на самостоятелност се свързва с формиране на умения за: поставяне на цел (или приемане на предложена от учителя), обмисляне на начини за постигането ѝ, реализиране на собствен замисъл и оценяване на резултата съобразно целта. За педагогическата практика това означава създаване на условия за активно овладяване на различни видове дейност. Тук следва да се има пред вид, че висша форма на самостоятелност е творчеството. Поради това един от акцентите в работата на педагога следва да бъде пробуждане на интерес към творчеството чрез поддържане на детските творчески инициативи, създаване на творческа атмосфера, стимулиране на проявите на откривателство чрез поощряване на нестандартни решения и отговори, инициативно насочване и

подкрепа на детето при търсене и намиране на разнообразни и оригинални варианти за решаване на познавателни и практически задачи, откриване и стимулиране на интересното и особеното в дейността му чрез приемане, признаване и подкрепа на неговата оригиналност и инициативност при овладяване и прилагане на технологии за активно творческо търсене.

Съществено условие за социално-личностното развитие на пет-шестгодишните деца е съдържателното общуване с връстници и възрастни в различни по вид игрови и игрово-познавателни ситуации. Важен акцент тук е разнообразяване на детската игрова и игрово-познавателна практика чрез използване на различни модели на взаимодействие, които се прилагат вариативно по преценка на педагога: пряко предаване на опит (учителят учи децата на нови умения или способности на действие), партньорство (учителят е равноправен участник в детската дейност), оказване на „помощ“ (децата поправят „грешки“ на възрастния, дават съвети и т.н.).

Важен показател за развитие на самосъзнанието при пет-шестгодишните деца е оценъчното отношение към себе си и другите. Положителното възприемане на Аз-а влияе върху успешното изпълнение на дейността. В процеса на взаимодействие със средата в условията на игрови и игрово-познавателни ситуации детето овладява позицията на активен участник, опознавайки света и себе си. Самопознанието е предпоставка за формиране на способност за преодоляване на негативни отношения и конфликтни ситуации с другите и разбиране на ценността на околните.

Друг важен акцент по посока социално-личностното развитие на децата от трета възрастова група е формирането на цялостна представа за себе си. Това предполага такава организация на съвместната дейност, която подпомага детето при търсене на собственото място в обществото от връстници, разграничаване на Аз-а, противопоставяне на другите, активна позиция в социалните отношения. Детето разбира, че неговото приемане от другите зависи от това доколко то приема околните. Самопознанието, адекватното отношение към себе си поражда потребност от ценностни отношения към другите.

Така очертаните параметри на функциониране на педагогическото взаимодействие „дете – среда“ като средство за стимулиране на социално-личностното развитие на децата от трета възрастова група на детската градина насочват към уточняване на водещите акценти при конструиране на вариативни комплекси от задължителни регламентирани и нерегламентирани ситуации по тематично съдържание, представено в книгката

за детето „Прозорче към света (5–6 г.)”. Подходящи теми тук са: „Заедно е най-добре”, „Машина на времето”, „Модно ревю”, „Как опознавам света”, „Какво говори тялото”, „Раста здрав и силен”, „Сънищата”, „Чук, чук, яйчице”, „Децата от далечни земи”, „Ваканция, ура!”, „Първи юни” и др., тъй като чрез тях приоритетно се постига:

- усъвършенстване на представи за собствените възможности и характерни особености;

- провокиране на интерес към околните при разпознаване на техни сходни черти и различия;

- изразяване на собствени чувства и емоционални състояния и обозначаването им с точни термини;

- вникване в чувствата на другите, провокирани от техни постъпки;

- приемане на другите при осъзнаване на собствената и на другия ценност;

- овладяване на начини за емоционална подкрепа на връстници и възрастни;

- осмисляне на причини за възникване на конфликтни ситуации и прилагане на конструктивни решения за преодоляването им;

- стимулиране на увереност в отношенията с връстници и възрастни;

- възпитаване на умения за изразяване на емпатия и толерантност.

Социално-личностното развитие на децата от подготвителна за училище група се свързва с възпитаване на готовност за социалната позиция „ученик”. Промените в Закона за народната просвета (бр. 90 на Д.В., 2002), съобразно които се регламентира задължително участие на всички деца в подготвителни групи/класове, определят като актуално предизвикателство пред образователната система реализирането на образователните приоритети в подготвителна предучилищна група. В тази връзка актуалните изследователски полета, произтичащи от значимостта на интегрирането на шест-седемгодишните деца към задължителна подготовка за училище в подготвителни групи или класове, са свързани с необходимостта от проучване на своеобразието на процеса на предучилищна подготовка за придобиване на обща и специална готовност за училищно обучение при отчитане на основополагащата роля на социално-личностната подготовка. Именно на тази основа е възможно систематизиране на ориентири за подпомагане на социализацията в условията на плавен и приемствен преход за училище, основан на спецификата на предучилищното педагогическо взаимодействие. Те следва да бъдат съобразени

със своеобразието на научно доказани новообразувания, типични за децата от подготвителна предучилищна група. За педагогическата практика е важно уточняването на понятието „криза на седмата година”. То се използва в психологията за обозначаване на възрастовия период, с който завършва предучилищната възраст и започва нов етап в развитието на детето – началната училищна възраст. На физиологично равнище това кризисно състояние е свързано с интензивно биологично съзряване на организма. В социален аспект шест-седемгодишните имат изградена система от отношения с родителите, с другите членове на семейството и с учителите. Тези отношения се регламентират от норми и правила. Към детето се предявяват изисквания, то привиква към изпълнение на своите задължения – дневен режим, помощ в бита, лична хигиена и др. Същевременно става капризно, раздразнително, „непослушно”. Често влиза в конфликт с възрастните, проявява отрицателно отношение към изискванията, които е изпълнявало по-рано.

В кризисния период настъпва промяна в социалната ситуация на развитие – възникват нов тип отношения „дете – възрастен”, сменят се едни видове дейности с други. Психологическото пространство на кризата е онази област, в която детето изпробва своите нови способности. За да успее то да разбере какво означава да действа съобразно правилото, е необходимо да го разграничи от ситуацията. Детето започва да диференцира правилата и неговата първа реакция е нарушаването им, което е закономерно. Паралелно с това между преживяванията и непосредствената постъпка се вписва интелектуален момент, което се свързва със загуба на детската непосредственост.

Кризата на седмата година е обусловена и от възникването на ново системно образувание, което в психологията се нарича „вътрешна позиция ученик”. Появата му се свързва с определена последователност – във възрастта между петата и седмата година децата започват да мечтаят за училище, за тях стават привлекателни „сериозните” занимания, те се откъсват от режима в детската градина, стремят се към обществото на малките ученици. У тях се появява потребност от придобиване на нови знания, която може да бъде реализирана в процеса на учене след постъпване в училище. Детето желае да тръгне на училище, да заеме ново положение сред околните, предучилищните дейности вече на го удовлетворяват, то се стреми към признаване на новата социална позиция. Други важни постижения на порастащото дете са самостоятелността, самостоятелните занимания, общите въпроси, интересът към училище.

Възпитаването на социалната позиция „ученик“ предполага промяна в традиционните виждания за функциите на предучилищния педагог и утвърждаване на ролята му на посредник, помощник, консултант в процеса на педагогическо взаимодействие „дете – среда“. Във връзка с това е необходимо осигуряване на развиващ стил на педагогическо общуване, който съдейства за създаване на положителна емоционална атмосфера и изявяване на детската творческа индивидуалност, стимулира детската активност, самостоятелност и инициативност чрез използване на положителна оценка и чести емоционално-оценъчни съждения по повод изследователското поведение и дейност на децата в процеса на взаимодействие с природо-социалното обкръжение при отчитане на пресечните сфери на предучилищното и началното училищно образование с оглед единството им в социално-педагогическата система „детска градина – училище“.

В края на предучилищната възраст се реализира активно развитие на мотивационната сфера. Възникват нови мотиви на поведение. Сред тях особена роля имат тези, които подбуждат детето към тръгване на училище: познавателни мотиви (свързани с познавателните потребности); широки социални мотиви (основани на приемане на обществената необходимост от учене), позиционен мотив (свързан със стремеж към ново място в отношенията с околните); външни по отношение на ученето мотиви (подчинение на изискванията на възрастните) и др.

На границата между предучилищна и начална училищна възраст се променя и самооценката на детето. Към шестата година от живота му е присъщо безусловно положително отношение към себе си, независимо от конкретната сфера, в която то трябва да се самооцени. Към седемгодишна възраст започва разграничаване на реалното „Аз“ (какъв съм) и идеалното „Аз“ (какъв искам да бъда). Самооценката е по-реална, но равнището на претенциите остава високо.

Появява се ново отношение към възрастните. В началото на седмата година децата започват да различават своето поведение в ситуации с близки и чужди възрастни. Според концепцията на М. И. Лисина в този период у детето се формира извън ситуативно-лично общуване с възрастния, което служи на целите на опознаване на социалния, а не на предметния свят. Същевременно нараства интересът към другите възрастни.

В социално-личностен план е важно да се отбележи, че това е първият критичен период, когато са възможни вербални форми на помощ

при преодоляване на трудния за детето етап. Конструктивният диалог, предоставянето на възможност за изказване на мнение е форма на адекватна реакция на възрастния на промененото детско поведение. В случай на негативизъм е целесъобразно спокойно и настоятелно обясняване на необходимостта от правила. Ако детето проявява стремеж към самостоятелни занимания, то има нужда от помощ чрез предоставяне на възможности за нови форми на дейност. Целесъобразно е възрастният да го подкрепи, като изрази надежда, че бъдещият ученик ще се справи с тях. Разширяването на сферите на интерес също се нуждае от поощрение. Любопитството към света на хората и предметите следва да се поддържа чрез осигуряване на възможност за свободно обсъждане на придобита по различни канали информация за тях. Важно е педагогът да диференцира своето поведение в зависимост от изискванията на детето, като по този начин му помогне да открие своето място в променящите се условия на живот.

Постигането на така очертаните тенденции в социално-личностното развитие на шест-седемгодишните в значителна степен се свързва с педагогическото взаимодействие „дете – среда”. В педагого-приложен план е важно отчитането на тази зависимост при уточняването на водещите акценти на вариативните комплекси от задължителни регламентирани и нерегламентирани ситуации (игрови и игрово-познавателни) по тематично съдържание, представено в книжката за детето „Прозорче към света (6–7г.)”. Подходящи теми тук са: „Да се запознаем”, „Как сме се родили”, „Елате ни на гости”, „Детският ни свят”, „Екскурзоводи”, „Обичам те, родино!”, „Тайните на човешкото тяло”, „Космически приключения”, „На рожден ден”, „Ние сме цветята на земята” и др., тъй като в тях чрез прилагането на вариативен комплекс от методи се реализират следните приоритети, свързани със социално-личностното развитие на шест-седемгодишните деца:

- усъвършенстване на представи за свои и чужди поведенчески форми и емоционални състояния;
- формиране на умения за идентифициране (по пол, външен вид, движения, постъпки) сред връстници и възрастни;
- осмисляне на значимостта на групови правила и норми;
- овладяване на умения за проява на грижа и доброжелателност към околните;
- стимулиране на прояви на предпочитания и привързаност към близки хора;

– възпитаване на самостоятелност и независимост като доверие в себе си и в света, чрез утвърждаване на детската индивидуалност при сравняване с другите в процеса на целенасочено взаимодействие и сътрудничество с връстници и възрастни;

– преодоляване на егоцентризма и регулиране на поведението при отчитане на чужди интереси и гледни точки и формиране на способност за адекватно реагиране на стимулите на средата;

– усъвършенстване на умения за сравняване на резултати и постижения в самостоятелна дейност и осъзнаване на собствени правила;

– овладяване на стратегии за партниране с учител и сътрудничество с връстници в екипен план;

– възпитаване на положително емоционално отношение към възрастни, връстници и близки общности и толерантност към деца с различия.

Така очертаните параметри на функциониране на педагогическото взаимодействие „дете – среда” по посока стимулиране на социално-личностното развитие в детството не означават абсолютизиране на значимостта на ориентирането в света за определяне на посоката на този феноменологичен процес. Безспорно векторът му в голяма степен влияе върху възможността за утвърждаване на индивидуалността в социума и определя шансовете ѝ за просперитет в бъдеще. А те могат да бъдат гарантирани, когато педагогическото взаимодействие в детската градина се насочи към приоритетно решаване на задачите на социално-личностното възпитание. Това е постижимо чрез интегриране на всички образователни направления при водещата роля на ориентирането в света, тъй като именно чрез него се подготвя познавателната основа на значимите постижения в детството, в това число и тези, свързани със социално-личностното развитие.

От тези изходни позиции в изложението се направи опит за уточняване на съществените аспекти на социално-личностното развитие в детството и за конкретизиране на проекциите им в педагогическото взаимодействие „дете – среда”. Същевременно се акцентира върху систематизиране на методически изисквания към добрата образователна практика с оглед постигане на оптимален педагогически ефект. Представените идеи са по-скоро ориентири за педагогически иновации и творчество и произтичат от желанието за провокирането им. При всички случаи, обаче, те следва да бъдат съобразени с наличния индивидуален социален опит на всяко дете и да гарантират разнообразни възможности за разгръщане

на субективно значими активности, чрез които да се постигне неговото надграждане и усъвършенстване в единство с възпитаване на социално значими личностни качества.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Гюров, Д.* Педагогическото взаимодействие. Иновационен модел за изграждане на единна социално-педагогическа система „Детска градина – училище”. С., Унив. изд. „Св. Кл. Охридски”, 2006.

2. *Особенности* психического развития детей 6–7-летнего возраста. Под ред. Д. Б. Эльконина, Л. А. Венгера. М., 1988.

3. *Конакчиева, П.* Моливко. Прозорче към света. Учебна книжка по образователно направление „Социален свят” за подготвителна група на детската градина. Велико Търново, Слово, 2004.

4. *Конакчиева, П.* Методически насоки за реализиране на образователното направление „Социален свят”. – В: Моливко. Дидактична система за подготвителна група в детската градина (6–7 г.). Под ред. Д. Гълъбова. Велико Търново, Слово, 2004.

5. *Конакчиева, П.* Моливко. Прозорче към света (5–6 години). Помогало за предучилищно възпитание и подготовка на пет-шестгодишни деца. Образователно направление „Социален свят”. Велико Търново, Слово, 2005.

6. *Конакчиева, П.* Методически насоки за реализиране на образователното направление „Социален свят”. – В: Книга за учителя за предучилищна възпитание и подготовка на 5–6-годишни деца. Моливко. Под ред. Д. Гълъбова. Велико Търново, Слово, 2005.

7. *Конакчиева, П.* Моливко. Прозорче към света (4–5 години). Помогало за предучилищно възпитание и подготовка на четири-петгодишни деца. Образователно направление „Социален свят”. Велико Търново, Слово, 2005.

8. *Конакчиева, П.* Методически насоки за реализиране на образователното направление „Социален свят”. – В: Книга за учителя за предучилищна възпитание и подготовка на четири-петгодишни деца. Моливко. Под ред. Д. Гълъбова. Велико Търново, Слово, 2005.

9. *Конакчиева, П.* Моливко. Прозорче към света (3–4 години). Помогало за предучилищно възпитание и подготовка на три-четиригодишни деца. Образователно направление „Социален свят”. Велико Търново, Слово, 2006.

10. *Конакчиева, П.* Методически насоки за реализиране на образователното направление „Социален свят”. – В: Книга за учителя за предучилищна възпитание и подготовка на три-четиригодишни деца. Моливко. Под ред. Д. Гълъбова. Велико Търново, Слово, 2006.

11. *Лисина М. И., Кочеля Г. И.* Общение со взрослыми и психологическая подготовка детей к школе. Кишнев, 1987.

12. *Програма* за подготвителна група в детската градина. – в. „Аз-Буки”, бр. 20, 2003, с. 4–14.
13. *Цветков, Д.* Основи на социалната педагогика. С., 1996.

СОЦИАЛНО-ЛИЧНОСТНОТО РАЗВИТИЕ В ДЕТСТВОТО
КАТО ПРИОРИТЕТ НА ПЕДАГОГИЧЕСКОТО
ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ „ДЕТЕ – СРЕДА”

ПЕТЯ КОНАКЧИЕВА

Резюме

В разработката се уточняват съществените аспекти на социално-личностното развитие в детството и се конкретизират проекциите им в педагогическото взаимодействие „дете – среда”. Очертават се параметри на функциониране на ориентирането в света по посока стимулиране на социално-личностното развитие на три-седемгодишните деца. Систематизират се методически изисквания към добрата образователна практика с оглед постигане на оптимален педагогически ефект.

SOCIAL-PERSONAL DEVELOPMENT IN CHILDHOOD AS A
PRIORITY OF CHILD-ENVIRONMENT PEDAGOGIC INTERACTION

ПЕТЯ КОНАКЧИЕВА

Summary

The present work specifies the significant aspects of the social-personal development in childhood as well as their projections in the child-environment pedagogic interaction. It outlines the functioning parameters of the orientation to the world in the direction of stimulating the social-personal development of children aged 3 to 7 years. The work systematizes methodical requirements to good educational practice with a view to reaching an optimal pedagogic effect.